

Секція: Фінанси, гроші і кредит

Коваленко Дмитро Іванович

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та фінансово-
економічної безпеки*

Київський національний університет технологій та дизайну

м Київ, Україна

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Стабільна робота банківської системи – одна з головних умов розвитку економіки України. Прогнозованість, прозорість та ефективне управління банківською системою є ключовими елементами її стабільності та привабливості як для інвесторів та суб'єктів господарювання, так і для вкладників банківської системи.

Підчас розгортання на теренах нашої держави фінансово-економічної кризи, гостро постали питання неефективного антикризового регулювання, а інколи – взагалі його відсутності.

Саме тому, важливим є зосередження уваги на антикризовому регулюванні, за допомогою якого можна передбачати, вчасно розпізнавати і успішно вирішувати найскладніші проблеми.

Проблема антикризового регулювання банківської діяльності набула особливої актуальності в зв'язку з глобалізацією фінансових ринків і зростанням нестабільності в фінансово-банківській сфері.

За останні 40 років в усьому світі банківські кризи траплялися більше 120 разів, що явно свідчить про зростаючу інтенсивність кризових явищ у банківській сфері.

Світова фінансово-економічна криза 2007–2010 рр. дала новий імпульс для досліджень в області банківського регулювання і формування розуміння

сутності антикризового регулювання як діяльності, спрямованої не тільки на подолання кризи, а й постійно діючої системи заходів щодо його запобігання й мінімізації негативних наслідків.

На сьогоднішній день банківська система України знаходиться в стані рецесії, причиною чого стали не тільки наслідки світової фінансово-економічної кризи, але і велика кількість інших внутрішніх факторів, які ще більше поглиблюють цей стан.

Внутрішні шоки, головним чином військовий конфлікт на сході та анексія Автономної Республіки Крим, спад реального сектору економіки, відтік інвестицій, девальвація національної валюти, зростання державного боргу, триваюча політична та економічна нестабільність негативно вплинули на розвиток економіки України, знизивши довіру споживачів фінансових послуг до банківського сектору, та розбалансували фінансові ринки.

Скорочення економічної активності, торговельні дисбаланси спричинили девальвацію та прискорення інфляції в Україні до 43 % річних в 2015 р. Ці події призвели до погіршення якості кредитних портфелів банківської системи, що зумовило необхідність очищення банківської системи, що почалося у 2014 році.

Сучасна системна криза в Україні, різке погіршення фінансово-економічних, соціально-політичних умов розвитку створюють безпрецедентні загрози для функціонування банківської системи.

Головними проблемами банківської системи України упродовж останніх трьох років є згортання кредитування, суттєве погіршення якості кредитних портфелів, скорочення власного капіталу та збиткова діяльність.

Банківська система України протягом останніх двох років перебуває в стані активної структурної трансформації, кількість банків зменшилась до 120 (кількість банків які мали ліцензію на кінець 2014р – 160), збитки банківської системи в 2015 р. становили майже 58 млрд. грн.(52,9 млрд. в 2014р), капітал скорочено на 24,05 млрд. грн. (або на 16% в порівнянні з 2014

р.), з банківських рахунків вилучено коштів фізичних осіб за 2015 рік 43 млрд. грн., (або 10,38 % в порівнянні з 2014 р.) [1].

За таких умов банківська система не спроможна забезпечувати фінансування реального сектору та сприяти економічній активності суб'єктів господарювання, а навпаки, потребує реактивних антикризових заходів регулювання в цілях недопущення загальноекономічного колапсу в країні.

Антикризове регулювання є надзвичайно важливим саме зараз, під час економічних реформ які анонсує уряд, тому елементи антикризового регулювання повинні бути впроваджені як на рівні НБУ, так і на рівні комерційних банків України.

На рівні менеджменту банківських установ антикризове регулювання повинно включати:

- розробку стратегій, що дозволяють досягати конкурентних переваг на ринку з урахуванням ризиків (такі стратегії у першу чергу повинні орієнтуватися на клієнта);
- формування антикризової команди менеджерів і реалізація програми виходу з кризи;
- проведення заходів, направлених на залучення фінансових ресурсів в організацію і реструктуризація кредиторської заборгованості;
- своєчасне рішення конфліктів і вибір оптимальної кадрової політики;
- створення системи прогнозування та попередження кризових явищ [2].

На рівні державного регулювання методи банківського антикризового регулювання мають бути направлені на:

- впорядкування та оновлення нормативної бази;
- перегляд монетарної та фінансової політики НБУ, основна мета якої поступове зниження інфляції в Україні до рівнів, сумісних із ціновою стабільністю (5 % +/- 1 п. п.);
- введення тимчасової адміністрації в проблемних, нестійких та неплатоспроможних банках, удосконалення процедури виведення

неплатоспроможних банків з ринку та фінансування ФГВФ задля забезпечення виплат відшкодувань вкладникам;

- фінансове оздоровлення банків через введення механізмів оперативного підтримання ліквідності банків, які мають вплив депозитів фізичних осіб, шляхом проведення НБУ позачергових тендерів та надання банкам кредитів для збереження їх ліквідності строком до 1-2 років;

- сприяння з реорганізації найбільш економічно нестійких банків;

- розробка та впровадження системи депозитного страхування за прикладом досвіду США (особливістю діяльності Федеральної корпорації зі страхування депозитів (ФКСД) та Федеральної корпорації зі страхування депозитів позиково-ощадних організацій (ФРС) в США є те, що ці організації виконують функції як зі страхування депозитів, так й наглядові та регулятивні повноваження щодо контролю за платоспроможністю депозитних установ та здійснюють страхування внесків не тільки приватних а й юридичних осіб, державних і недержавних організацій.).

Опрацювання нормативно-законодавчої бази 2014 – 2015 рр. дозволило визначити заходи щодо антикризового регулювання банківської системи України, що нині застосовуються Урядом та НБУ: 1) недопущення масового вилучення банківських вкладів та паніки [3]; 2) протидія інфляції, стабілізація ситуації на валютному ринку [9,10]; 3) підтримка ліквідності банківської системи [4,5]; 4) стимулювання капіталізації банків [6]; 5) виведення проблемних та неплатоспроможних банків з ринку [7]; 6) посилення відповідальності акціонерів та керівництва банків [8].

Вирішення зазначених проблем визначає головну мету – проведення структурних змін у банківській системі України, яка полягає у створенні передумов для підвищення ролі вітчизняної банківської системи у сталому економічному зростанні України на базі забезпечення стабільності цін, системної стійкості банківської системи, адекватних потребам економіки обсягів та глибини банківського посередництва, підвищення якості та

зниження ризиків банківських послуг, високого рівня захисту прав споживачів і фінансових посередників.

Ураховуючи дворівневу структуру банківської системи України, очевидним є те, що високу ефективність антикризового регулювання можна досягнути лише шляхом проведення комплексних реформ на обох її рівнях:

– у Національному банку України, зміцнивши тим самим його спроможність до створення відповідних монетарних умов для сталого економічного зростання та посилення регуляторного впливу на зміцнення стійкості банківської системи країни, зростання її кредитного та інвестиційного потенціалу;

– у банківській системі України – з метою забезпечення передумов ефективного розвитку банківського сектору на засадах високої довіри і дотримання інтересів держави, банків та споживачів фінансових послуг.

Порівняно із складною ситуацією минулого 2014 року та початку 2015 року на сьогодні визначаються позитивні зміни умов функціонування українських банків, уповільнення відпливу валютних коштів, невеликий приріст депозитів в національній валюті, наявність надлишкової ліквідності та зростання розміру статутного капіталу платоспроможних банків, завершення процесу виведення неплатоспроможних банків з ринку, поточна стабілізація на валютному ринку та поступове поліпшення інфляційної динаміки.

Проте, зважаючи на комплексний характер кризи в країні, необхідно створити передумови для довгострокового сталого розвитку банківського сектору – забезпечення стійкості та надійності банківського сектору в довгостроковій перспективі, наближення стандартів регулювання платоспроможності та ліквідності банків до рекомендацій Базельського комітету, створення додаткових гарантій фінансової надійності банків на випадок економічної рецесії, підвищення надійності системно важливих банків та інституційної спроможності регуляторів.

Для реалізації програми реформ антикризового регулювання НБУ пропонується здійснити заходи з:

- посилення ролі облікової ставки, як базової ставки монетарної політики;
- відновлення золотовалютних резервів, що буде запорукою посилення стабілізаційного потенціалу Національного банку;
- дотримання режиму гнучкого валютного курсу, що буде важливим інструментом згладжування зовнішньоекономічних шоків;
- завершити перехід до режиму інфляційного таргетування та зниження темпів інфляції до 5% на рік (з відхиленням $\pm 1\%$),
- розроблення принципів та інструментарію реагування на кризові ситуації.

Література:

1. Дані фінансової звітності банків України за станом на 1.12.2015 [Електронний ресурс] / Офіційне Інтернет - представництво Національного банку України. – 2015. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
2. П. М. Чуб, Антикризове управління у банківській діяльності, «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» Фінанси, облік і аудит. 2012. – № 20.
3. Офіційний інтернет-сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua>.
4. Постанова Правління Національного банку України № 48 від 06.02.2014 «Про механізм оперативного підтримання ліквідності банків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0048500-14>.
5. Постанова Правління Національного банку України № 91 від 24.02.2014 «Про затвердження Положення про надання Національним банком України кредитів банкам України для збереження їх ліквідності»

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0323->

6. Кабмін схвалив випуск ОВДП на 20 млрд грн. для Фонду гарантування вкладів [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство Інтерфакс – Україна. – 2015. – 6 квітня. – Режим доступу:
<http://ua.interfax.com.ua/news/political/259092>.

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» 2015 р. від 16.07.2015 № 629-VIII: за станом на 1 вересня [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/629-19>.

8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних з банком осіб» 2015 р. від 2 березня 2015 року № 218-VIII: за станом на 1 вересня [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/218-19>.

9. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік / Рішення Ради Національного банку України від 11 вересня 2014 р. №28 (в редакції рішення Ради від 23 квітня 2015 р. №6) – Режим доступу:
<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10465306>

10. Постанова, Національний банк; Пропозиції від 18.08.2015 № 541 "Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки» – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>